

ارزیابی آمادگی مدارس برای استقرار مدیریت مشارکتی

(مورد مطالعه: مدارس راهنمایی شهر همدان)

حاجیه رجیبی فرجاد^۱ - سیروس اقبال پور^۲

چکیده

زمینه: مشارکت، مفهوم کهن و قابل بررسی است که هر چند پژوهش‌های زیادی در رابطه با آن انجام شده است، باز هم جای کنکاش بیشتر در آن وجود دارد. هدف از این پژوهش ارزیابی آمادگی مدارس برای استقرار مدیریت مشارکتی می‌باشد.

روش تحقیق: این پژوهش از نظر هدف کاربردی می‌باشد و از نظر روش توصیفی-پیمایشی بوده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه‌ی معلمان مرد مدارس متوسطه پسرانه ناحیه دو شهر همدان که در مدارس راهنمایی مشغول به تدریس می‌باشند که تعداد آنها ۲۷۱ نفر می‌باشد. براساس فرمول کوکران تعداد حجم نمونه‌ی تحقیق برابر با ۱۵۹ نفر برآورد شده است. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. با توجه به تأیید اساتید و متخصصان روایی پرسشنامه محتوایی می‌باشد و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۷۷۶ می‌باشد.

یافته‌ها: روش تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون تی می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که سبک رهبری مدیران، ساختار سازمانی، نظام آموزش و پرورش، عوامل اقتصادی، آموزش کارکنان، عوامل فرهنگی و عوامل فردی بر میزان استقرار مدیریت مشارکتی تأثیر دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق با توجه به یافته‌ها نشان داد که به ترتیب سبک‌های رهبری، ساختار سازمانی، نظام آموزش و پرورش، عوامل فرهنگی، عوامل اقتصادی، آموزش کارکنان و در نهایت عوامل فردی بر میزان استقرار مدیریت مشارکتی موثر است.

کلید واژه‌ها: سبک رهبری مدیران، ساختار سازمانی، نظام آموزش و پرورش، عوامل اقتصادی، آموزش

کارکنان، عوامل فرهنگی و عوامل فردی، میزان استقرار مدیریت مشارکتی

^۱ استادیار گروه مدیریت منابع انسانی دانشگاه علوم انتظامی امین

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی گرایش تحول، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات تهران، تهران، ایران

مقدمه

مشارکت از مباحث اساسی در بررسی‌ها و بازکاو‌های رفتار سازمانی در اداره‌ی امور عمومی است. بسیاری از تحولات سال‌های کنونی که در قالب عدم تمرکز در نظام مدیریت، کاهش لایه‌های سازمانی و مشارکت کارکنان در فرآیند تصمیم‌گیری تظاهر نموده‌اند، به دلیل تحول حیرت‌انگیز انسان (نیروی کار) و توانایی‌های او به وقوع پیوسته است. از سوی دیگر مشارکت یک نظام فکری است که استقرار آن در جامعه از طریق آموزش و پرورش صورت می‌گیرد. در واقع فرهنگ مشارکت باید در آموزش و پرورش مستقر گشته به صورت فرآیندی دائمی و جدائی‌ناپذیر از مدرسه درآید (پورقاز، ۱۳۸۰: ۵ به نقل از رحیمی).

تحقیقات نشان می‌دهد اگر در مدیریت منابع انسانی به سمت مشارکت رفته و از نظام خودمحوری اداره‌ی امور خارج شویم، می‌توانیم زمینه‌ی لازم را جهت رشد، ابتکار و جلوگیری از بی‌تفاوتی منابع پدید آوریم. همچنین مشارکت شوق انجام کار را به صورت گروهی و مسئولانه ایجاد می‌نماید و موجب می‌شود کارکنان مدیریت را دوست، همفکر و همکار صمیمی گروه به حساب آوردند و دوشادوش او فعالانه تلاش و همکاری نمایند (خانزهی، ۱۳۸۳). همچنین حاصل تحقیق پژوهشگران دلالت بر آن دارد که مشارکت سبب افزایش بازدهی، بالا رفتن کیفیت کار، کاهش تعارض و کاهش مقاومت‌های منفی نظیر غیبت از کار، تأخیر و کم کاری و نهایتاً افزایش بازدهی خواهد شد و نبود مشارکت در فعالیت‌ها در جامعه‌ی صنعتی و فوق مدرن امروزی، بقاء و توسعه در صنعت پر رقابت با تصمیمات مقطعی و یا اجرایی تصمیمات موردی در ساختارها و کارکردها و ارزش‌های یک سازمان برای ایجاد تصمیمات مهم تضمین اجرایی خوبی ندارد (پاترشیا، ترجمه اسلامی، ۱۳۷۷). بلکه سازمان‌ها ناگزیرند با ایجاد فرآیند مستمر از مشارکت‌ها اقدام نمایند تا به تغییرات و تحولات در عرصه‌ی پرورش

نوجوان به طور زنده و پویا پاسخ دهند و برای نهادینه شدن امر مهم مشارکت در آموزش و پرورش باید گام‌های بلند مؤثرتری برداشته شود و این هم یک نیاز و هم یک ضرورت جدی می‌باشد (طوسی، ۱۳۸۶: ۸). در این پژوهش، محقق به دنبال آن است که دریابد: «آمادگی مدارس را برای استقرار مدیریت مشارکتی ارزیابی نماید و عوامل تأثیرگذار بر استقرار مدیریت مشارکتی مدارس بررسی نماید».

در تعریف عام مشارکت، سهیم بودن افراد گوناگون در انجام امر خاص مد نظر است، اما در تعبیر خاصی که از مشارکت می‌شود، مراد از شرکت دادن مردم به همراه دولت و مسئولین دولتی در اداره امور کشور یا منطقه ای معین است، و از نظر جامعه شناختی، مشارکت، همکاری و همیاری اعضای گروه‌های اجتماعی به منظور انجام کاری به صورت دسته جمعی است (مطوف ۱۳۷۸). «مشارکت عبارتست از دخالت موثر اعضای یک گروه یا جامعه (و یا نمایندگان آنها) در تمامی فعالیتها و تصمیم‌گیری‌های که به کل گروه و جامعه مربوط می‌باشد». به تعبیر دیگر نهاد حکومتی متکی بر دموکراسی، مشارکت، اخلاق واقعی و شکوفای مردم است چرا که اصولاً «مشارکت میزان مشروعیت یک نظام سیاسی را تعیین می‌کند (عظیمی، ۱۳۷۸: ۶۴). راملا و رز^۱ (۲۰۰۰) مشارکت را به عنوان نوعی کنش ارتباطی نیز در نظر می‌گیرند که مبتنی بر فهم متقابل است. رحمان^۲ (۱۹۹۳) در تعریف مشارکت می‌گوید: «مشارکت مردمی به معنای تلاش جمعی در یک چارچوب سازمانی است که اعضا با ائتلاف منابع در صدد دستیابی به اهداف خود هستند. در نتیجه، مشارکت یک فرایند فعال است که هریک از مشارکت‌کنندگان به واسطه اندیشه، تأمل و نظارت فعال، به اقدام و عمل مشارکتی ترغیب می‌شوند»

سیستم‌های اداری عدم وابستگی پست و مقام که تأکید و اعتماد بیش از حد بروکراسی و نادیده انگاشتن درگیر شدن مؤثر افراد در برنامه‌های توسعه، بروکراسی کم می‌شود. اما با وجود دیدگاه‌های مختلف امروزه، بروکراسی‌ها شکل غالب سازمان‌های دنیا هستند و بین دو شکل تخت و بلند و شکل تخت از حیث مشارکت مطلوب‌تر است. ۲. مدل مذهبی (مسیونری): تأکید بر ترقی و تالی پیروان ضعیف از طریق خلق و ایجاد رهبر کارزماتیک دارد. گرچه مشکلات این مدل برای نهادی کردن، ترکیب از عقاید مختلف و احساسات بخشی است و هر چند بعضی از ارتباطات یکطرفه است اما در رسیدن به اهدافی که رهبر در نظر دارد و شاید هم اهداف پیروان باشد مؤثر و مفید است. ۳. مدل مشارکت انگیزش: بوسیله انگیزش، بسیج کردن و درگیر کردن افراد برنامه‌های برتر اجتماعی و سازمانی، طراحی و برنامه ریزی شده است. استفاده از منابع محلی که قابل اعتماد باشند، نیز منظور است. مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و کاربرد آنان صورت می‌گیرد، نقش رهبران و مدیران در جهت دادن به هدف گذاری به برنامه‌های اجتماعی و سازمانی برتر قابل توجه است. ۴. مدل ترویجی: این مدل براساس عملیات ترویجی اجزاء سیاسی و بروکراسی به وجود آمده است چرا که در حقیقت مشارکت مثلاً در روستاها عموماً واقعی نیست، بر طبق نظریه «ریچندرساین» مشارکت عمومی صرفاً در ماهیت عملی برای هدف‌های عمومی و انتفاعی و اجتماعی با مفهوم و ماهیتی از (جمع آوری، عملیاتی (مبارزه) و مسابقه دادن) شروع می‌شود. ۵. مدل حلقه‌ای (زنجیره‌ای): این مدل با اعتقاد به اینکه چهار مدل قبلی برای کاربرد مشارکت توانا نیستند، به کار گرفته می‌شود. در همه مدل‌های گذشته، در جدایی (انفکاک) اهداف کلی و رسیدن به مقصد تردید وجود دارد. در حقیقت این مدل یک فرم حمایتی برای دیگر مدل‌های مشارکت دارد. بنابراین مدل زنجیری خلاصه‌ای از همه

الگوی طیف مشارکت عمومی IAP2: این طیف توسط انجمن بین المللی برای مشارکت عمومی طراحی شده تا در انتخاب سطح مشارکتی که نقش عمومی دارد، کمک رسانی کند. این طیف نشان می‌دهد که مراحل مشارکت قانونی بوده و به اهداف چارچوب زمانی منابع و سطوح توجهات در تصمیمی که می‌خواهد گرفته شود بستگی دارد.

این طیف ضرورتاً یک ماتریس از که مراحل مختلف مشارکت عمومی را شناسایی می‌کنند. مشارکت در طیف یا ماتریس شامل آگاهی، مشاوره، وارد کار شدن، قوی سازی. هر مرحله از مشارکت براساس هدف مخصوص پروژه و قول داده شده به عموم انتخاب شده است.

الگوی ابعاد کلیدی مشارکت از دیدگاه دیوید دریکسل و کردوا نیما^۴ (۲۰۰۹)، بر کارهای مشارکتی روزانه در جوامع و سازمان‌های جامعه محور تمرکز دارند و چارچوبی را توسعه دادند که مشارکت را به عنوان کار معنایی شکل گرفته توسط ۵ بعد هم پوشان ارائه داده است. (۱.هنجاری ۲. ساختاری ۳. عملیاتی ۴. فیزیکی ۵. نگرشی)

این‌ها مشترکاً بسیار فعال و سازنده بوده و پتانسیل ساخت و بازگردان فضاهای جدید برای مشارکت با معنای جوانان را دارد. در صورتی که فقدان یک یا چند بعد کار مشارکتی را فلج نکند، مشارکت با معنی جوانان فراتر از تجارب اتفاقی می‌تواند در وجود تمام پنج بعد توسعه یافته و باقی بماند.

سبک و شیوه رهبری: رهبری عبارتست از توانایی نفوذ در دیگران برای دستیابی به اهداف و سبک رهبری شیوه‌ای است که فرد برای نفوذ یافتن بر روی دیگران از آن استفاده می‌نماید (مقیم، ۱۳۸۵: ۱۷). سبک‌های مدیریتی مشارکتی: عمده مدل‌ها و الگوهایی که توسط صاحب نظران راجع به مشارکت ارائه شده است را می‌توان در قالب پنج مدل فراگیر و عمده قرار داد: ۱. مدل بوروکراسی: این نوع مشارکت بیشتر مورد توجه سیستم‌های اداری است. یکی از جنبه‌های منفی

مهمترین مؤلفه‌های مدیریت مشارکتی در مدرسه مدیر می‌تواند: ۱- تفویض اختیار کند. ۲- انعطاف پذیری باشد به عنوان مدیر. ۳- روحیه مسئولیت پذیری را اشاعه دهد و ۴- به دنبال شرایط مشارکت باشد یکی از زیر ساخت‌های مدیریت مشارکتی نظام پیشنهادت است (اسلامی، ۱۳۸۴: ۶۵).

امر مشارکت اجتماعی و سازمانی به طور کلی به عنوان یک پدیده و واقعیت، دارای کاربردهای، نتایج و اثراتی است. این امر بدون مشورت، درگیر کردن، انگیزش (برانگیختن)، تشویق کردن و دادن اطلاعات میسر نمی‌شود. کاربرد چنین امری را در اثر بخشی و بخش کارائی برنامه‌ها و سیاست‌ها و ارزیابی و کنترل واقعیت‌ها و برنامه‌ها می‌توان ملاحظه کرد.

شفیعی (۱۳۸۵) به «بررسی عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر اردبیل» پرداخته است. اهداف این پژوهش، دستیابی به عوامل اجتماعی موثر در مشارکت اجتماعی، روند و میزان مشارکت اجتماعی شهروندان، موانع توسعه مشارکت اجتماعی و همچنین بررسی کاربردی نظریه‌های جامعه شناختی در تبیین مشارکت اجتماعی تعیین شدند. روش تحقیق پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری شهروندان بالای ۱۵ سال ساکن در شهر اردبیل بوده اند که به روش طبقه ای و خوشه‌ای تعداد ۴۷۳ نفر نمونه به صورت تصادفی انتخاب شده اند. از آزمون‌های همبستگی، تی، رگرسیون و تحلیل واریانس یک طرفه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. براساس نتایج از بین ۴۷۳ نفر، ۳۳۰ نفر یعنی ۶۹/۸ درصد بر حسب شاخص‌های مربوط به مشارکت اجتماعی در حد متوسطی در امور شهری مشارکت دارند، ۲۲/۸ درصد در حد بالا و ۴/۴ درصد در سطح پایین در امور شهری مشارکت دارند. همچنین تحلیل رگرسیونی «احساس تعلق اجتماعی» در مشارکت اجتماعی بیشترین اثر را داشته است. بدین معنی که هر چه میزان تعلق اجتماعی فرد بیشتر باشد میزان مشارکت اجتماعی وی در امور شهری زیاد است. علاوه بر این،

مدل‌های مشارکتی است. چنین مدلی در راه رسیدن به مشارکت واقعی اجتماعی و سازمانی کمک می‌کند (پشتون، ۱۳۸۶: ۳۸).

ساختار سازمانی: سازماندهی فرایند ایجاد ساختار سازمانی است و ساختار سازمانی چارچوب سازمانی است که به درجه‌ای از رسمیت، پیچیدگی و تمرکز اشاره دارد (مقیم، ۱۳۸۵، ص ۱۷).

نظام آموزشی و پرورشی: مجموعه‌ای از افراد، امکانات و قوانین و دستورالعمل‌ها که برای تعلیم و تربیت نیروهای انسانی موجود در یک جامعه از آن استفاده می‌شود (میرسپاسی، ۱۳۸۰، ص ۱۸).

عوامل اقتصادی: به معنای کلیه‌ی لوازم، امکانات، شرایط و پدیده‌های مادی است که در امر آموزش و پرورش از آنها استفاده می‌گردد تا نظام آموزشی با استفاده از آنها بتواند امر تعلیم و تربیت را در افراد محقق ساخته و به اهداف از پیش تعیین شده دست یابد (رهبر، ۱۳۸۲: ۱۶).

آموزش کارکنان: سلسله آموزش‌هایی که در جهت توانایی بیشتر مدیران و کارکنان تحت نظارت مدیریت در عرصه‌ی تصمیم‌سازی، مسأله‌یابی و ارائه‌ی راه‌حل‌های خلاق در اختیار آنان قرار داده می‌شود (شیخ‌محمدی، ۱۳۸۰: ۷).

عوامل فرهنگی: سلسله عواملی که موجبات بلوغ سازمانی، فرهنگ‌سازی تفکر مشارکتی، پذیرش مشارکت، ارزش‌دانستن مشارکت، اعتقادیابی به مشارکت، باوریابی در این زمینه و رعایت هنجارهای مربوط به مشارکت را در افراد می‌پروراند.

عوامل فردی: مجموعه عواملی که در هر یک از افراد به صورت انحصاری و فردی وجود داشته و باعث پذیرش یا رد مدیریت مشارکت‌جو در آنان می‌شود همچون؛ بهداشت روانی در محیط کار، تجزیه‌ی افراد در خصوص مشارکت، اخلاق آنان و شیوه‌ی تفکری آنان.

به تعداد ۴۴۴۵۵۲ نفر می‌باشد. از این تعداد، ۷۰۰ نفر با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی، رگرسیون استفاده شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که بیشتر شهروندان اصفهانی مشارکت بالایی در امور شهری داشته و بین رفاه اقتصادی و اجتماعی با میزان مشارکت شهروندان در امور شهری رابطه معنی‌دار خطی حاصل شده است. بر اساس نتایج به دست آمده، رابطه خطی و معنی‌داری میان رفاه اقتصادی و اجتماعی و مشارکت‌پذیری شهروندان یافت شد و نتیجه غالب این شد که مسئولین شهر اگر بتوانند اعتماد مردم را جلب کنند و از این طریق به رضایتمندی اجتماعی آنها بیفزایند در این صورت احساس تعلق آنان به منطقه مسکونی افزایش یافته و باعث مشارکت‌پذیری بالاتر آنها خواهد شد.

رضادوست و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی «عوامل مؤثر در مشارکت اجتماعی شهروندان، جامعه‌ی شهری شهر ایلام» پرداخته است که هدف از پژوهش وی شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان جامعه شهری ایلام بوده است. روش تحقیق پژوهش کمی و پیمایشی بوده که از ابزار پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است. نمونه آماری این تحقیق ۳۸۵ نفر بوده است که به روش نمونه برداری خوشه‌ای توأم با روش تصادفی انتخاب شدند. در این تحقیق، ارتباط متغیرهای جنس، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل، تحصیلات، رضایت از خدمات شهری، عضویت در تشکلهای اجتماعی و شرکت در انتخابات با متغیر مشارکت اجتماعی شهروندان مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج حاصل از آزمون رگرسیون دو متغیره نشان از معنادار بودن ارتباط متغیرهای فوق به غیر از جنس بر مشارکت اجتماعی داشته است. نتایج حاصل از آزمون رگرسیون چند متغیره نیز نشان داد که در نهایت متغیرهای مستقل ۵۲

متغیرها دیگر از جمله «سنت‌گرایی» و «احساس مالکیت بر محیط شهری» و «سن» و «رضایت از خدمات شهری» به ترتیب دارای تأثیر در مشارکت اجتماعی بودند.

فرهادی (۱۳۸۵) در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه تهران)» پرداخته است که هدف از پژوهش را شناخت عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی دانشجویان اعلام نموده است. روش تحقیق پژوهش پیمایشی بوده که از ابزار پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان مشغول به تحصیل در چهارده دانشکده، دانشگاه تهران در سال تحصیلی ۸۴-۸۵ بوده است که نمونه‌گیری پژوهش با روش تصادفی انجام شده و با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۸ نفر از دانشجویان به عنوان جامعه نمونه انتخاب شده است. بر مبنای نتایج این پژوهش و بر اساس آزمون تحلیل رگرسیون متغیرهای مورد نظر مذکور به علاوه متغیرهای جنس و مقطع تحصیلی دانشجویان در مجموع ۲۰ درصد واریانس مشارکت اجتماعی را تبیین کرده است. بر اساس تحلیل مسیر سرمایه اجتماعی و اعتماد از مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار بر مشارکت اجتماعی در این پژوهش بوده اند. عکس‌العمل‌کنشگر در برابر موقعیت‌های متفاوت بسته به میزان اعتمادافراد به موقعیت پیش روی آنهاست.

پژوهش ربانی و همکاران (۱۳۸۶) با عنوان «بررسی تأثیر رفاه اقتصادی و اجتماعی بر میزان مشارکت شهروندان در امور شهری (مورد مطالعه شهر اصفهان)» می‌باشد که هدف اصلی تحقیق، بررسی تأثیر رفاه اقتصادی و اجتماعی بر میزان مشارکت شهروندان در امور شهری بوده است که از روش تحقیق پیمایشی استفاده شده است و همچنین از ابزار پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است و جامعه آماری مورد مطالعه شامل سرپرستان خانوارهای شهر اصفهان

نشان داده است که مشارکت تاثیر قوی و مثبتی بر رضایت از زندگی دارد و همچنین ویژگی جمعیت شناختی و اجتماعی در مشارکت مؤثر است.

یوماتا و هاچینا (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی مقایسه ای میزان تأثیر مدیریت مشارکتی در سیستم آموزشی و سیستم تولیدی» در کشور ژاپن انجام دادند. این پژوهش به صورت علی-مقایسه ای انجام شده و میدانی بوده است. در این پژوهش نظرات ۳۳۰ تن از کارکنان دو شرکت هوندا و تویوتا و نیز ۱۷۵ نفر از معلمان دوره ابتدایی شهر توکیو و کیوتوی ژاپن مورد بررسی قرار گرفته و عملکرد شغلی این دو دسته از کارکنان مورد کنکاش قرار گرفته و میزان تأثیر استفاده از مدیریت مشارکتی بر عملکرد شغلی آنان برآورد شده است. نتایج به دست آمده حاکی از آن بود که معلمان به مراتب بیش از کارکنان بخشهای تولیدی به مدیریت مشارکتی علاقمند بوده اند، میزان عملکرد معلمان در محیطهای مدیریت مشارکتی بیش از سایر معلمان می باشد. کارگران بخش تولیدی از مدیریت مشارکتی بسیار استقبال کرده و عملکرد آنان در چنین محیطی افزایش نشان می دهد، استفاده از مدل هایپکینز در مدیریت مشارکتی از استقبال زیادی در نزد معلمان برخوردار بوده است، استفاده از مدل تیونرزی در نزد کارگران در مدیریت مشارکتی از استقبال بیشتری نسبت به سایر مدلها برخوردار بوده است.

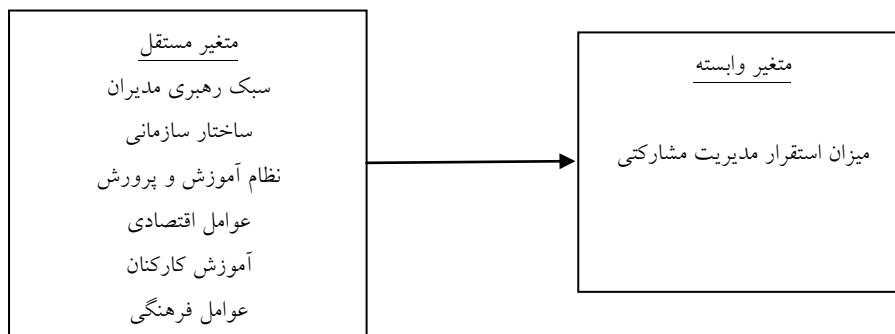
روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی می باشد و از نظر روش توصیفی-پیمایشی بوده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه معلمان دوره متوسطه ناحیه دو شهر همدان که در مدارس راهنمایی مشغول به تدریس می باشند که تعداد آنها ۲۷۱ نفر می باشد. براساس فرمول کوکران تعداد حجم نمونه ی تحقیق برابر با ۱۵۹ نفر برآورد شده است. روش نمونه گیری تصادفی ساده

درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کرده اند. که در این میان متغیر شرکت درانتخابات بیشترین سهم را در تبیین داشته است. نتایج این تحقیق بطور کلی نشان از این مساله دارد که مشارکت اجتماعی در بین مردم شهرستان ایلام، هنوز به عنوان یک مولفه مدرن شناخته نشده است.

حسین زاده و همکاران (۱۳۹۱) به پژوهش با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی در بین شهروندان شهر خرم آباد». هدف این بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی است. روش تحقیق پیمایشی و جامعه آماری مورد مطالعه سرپرستان خانوارهای شهر خرم آباد هستند. داده ها با استفاده از پرسشنامه خودسنجی و از حجم نمونه ۱۸۲ نفری، با استفاده از فرمول کوکران به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای انتخاب شد. نتایج پژوهش نشان داد بین متغیرهای فایده مندی مشارکت شهروندی، جامعه پذیری مشارکت شهروندی، اعتماد اجتماعی و پایگاه اجتماعی اقتصادی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. تحلیل رگرسیون چندگانه و نتایج تحلیل مسیر نشان داد که فایده مندی مشارکت شهروندی، جامعه پذیری مشارکت شهروندی و اعتماد اجتماعی مهمترین و تعیین کننده ترین عوامل تأثیرگذار مثبت و مستقیم بر مشارکت شهروندی محسوب می شوند در حالی که پایگاه اجتماعی - اقتصادی تأثیری غیرمستقیم بر مشارکت شهروندی دارند.

پاچکو^۵ و لانگ^۶ (۲۰۱۰) به بررسی «رابطه بین مشارکت و رضایت از زندگی: تجزیه و تحلیل در اروپا» پرداخته است، هدف از پژوهش بررسی رابطه مشارکت و رضایت از زندگی می باشد. داده ها برگرفته از سال ۲۰۰۶-۲۰۰۷ در اروپا می باشد. جامعه آماری این پژوهش ۲۰ کشور اروپایی را در برگرفته است. از ابزار پرسشنامه برای گردآوری داده استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون رگرسیون خطی و دو مرحله ای استفاده شده است. یافته های پژوهش

شکل (۳): مدل مفهومی محقق ساخته

دارای سن ۳۵-۳۱ سال، ۳۵ درصد دارای سن ۴۰-۳۶ سال و ۴۲ درصد دارای سن ۴۰ سال به بالا می‌باشند. ۵ درصد پاسخ دهندگان دارای مدرک دیپلم، ۲۸ درصد دارای مدرک فوق دیپلم، ۶۸ درصد دارای مدرک لیسانس و بالاتر هستند و ۷۱ درصد پاسخ دهندگان در وضعیت رشته تحصیلی علوم انسانی، ۱۶ درصد رشته علوم پایه و ۱۷ درصد رشته ریاضی و فنی می‌باشند و همچنین ۹۶ درصد پاسخ دهندگان در وضعیت سابقه خدمت رسمی، ۴ درصد نیروی آزاد، یک درصد حق التدریس می‌باشند.

ب- یافته‌های استنباطی

فرضیه اول: سبک رهبری به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است.

با توجه به جدول شماره (۱) مقدار t محاسبه شده ۲۵/۳۰ از مقدار t بحرانی یعنی ۱/۶۵ در سطح ۰/۰۵ با

می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد که دارای ۷ سؤال مشخصات عمومی و ۴۰ سؤال اصلی که فرضیه‌ها را بررسی نموده است. هفت عامل موثر در این پژوهش شناسایی شده است که شامل عوامل مدیریتی (۷ گویه)، عوامل ساختاری (۱۲ گویه)، عوامل آموزشی و پرورشی (۶ گویه)، عوامل اقتصادی (۳ گویه)، عوامل آموزشی (۴ گویه)، عوامل فرهنگی (۶ گویه)، عوامل فردی (۲ گویه) می‌باشد. با توجه به تأیید اساتید و متخصصان روایی پرسشنامه محتوایی می‌باشد و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۷۷۶ می‌باشد. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون تی می‌باشد.

یافته‌ها

الف) یافته‌های توصیفی

۳ درصد پاسخ دهندگان در رده سنی ۲۰-۲۵ سال، ۵ درصد در رده سنی ۲۶-۳۰ سال، ۱۵ درصد

جدول شماره (۱): نتایج عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی

عوامل	تعداد	میانگین بدست آمده	میانگین فرضی	مقدار t	درجات آزادی d.f.	معناداری
سبک‌های رهبری	۱۵۹	۴/۲۲	۳	۲۵/۳۰	۱۵۸	۰/۰۰۰
ساختار سازمانی	۱۵۹	۴/۰۶	۳	۲۴/۲۳	۱۵۸	۰/۰۰۰
نظام آموزش و پرورش	۱۵۹	۴/۰۸	۳	۲۱/۲۲	۱۵۸	۰/۰۰۰
عوامل اقتصادی	۱۵۹	۴/۲۵	۳	۲۰/۴۷	۱۵۸	۰/۰۰۰
آموزش کارکنان	۱۵۹	۴/۱۳	۳	۱۸/۹۱	۱۵۸	۰/۰۰۰
عوامل فرهنگی	۱۵۹	۴/۰۹	۳	۲۱/۱۸	۱۵۸	۰/۰۰۰
عوامل فردی	۱۵۹	۴/۲۲	۳	۱۷/۷۶	۱۵۸	۰/۰۰۰

معنادار است. میانگین پاسخها برابر ۴/۲۵ است که حد زیاد را نشان می‌دهد. از این رو عوامل اقتصادی در استقرار مدیریت مشارکتی در حد زیادی است و فرض تحقیق تأیید می‌گردد.

فرضیه پنجم: آموزش کارکنان به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است.

با توجه به داده‌های جدول (۱) مقدار t محاسبه شده یعنی ۱۸/۹۱ از مقدار t بحرانی یعنی ۱/۶۵ در سطح ۰/۰۵ با درجات آزادی ۱۵۸ بیشتر است. بنابراین تفاوت بین دو میانگین معنادار است. میانگین پاسخها ۴/۱۳ است که حد زیاد را نشان می‌دهد که در این صورت فرض صفر رد می‌گردد و فرض تحقیق با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد.

فرضیه ششم: عوامل فرهنگی به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است.

با توجه به داده‌های جدول (۱) مقدار t محاسبه شده یعنی ۲۱/۱۸ از مقدار t بحرانی یعنی ۱/۶۵ در سطح ۰/۰۵ با درجات آزادی ۱۵۸ بیشتر است. بنابراین تفاوت بین دو میانگین معنادار است. میانگین بدست آمده ۴/۰۹ است که حد زیاد را نشان می‌دهد. از این رو تاثیر عوامل فرهنگی بر استقرار مدیریت مشارکتی در حد زیادی است و فرض تحقیق با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد.

فرضیه هفتم: عوامل فردی به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است.

با توجه به داده‌های جدول (۱) مقدار t محاسبه شده یعنی ۱۷/۷۶ از مقدار t بحرانی یعنی ۱/۶۵ در سطح ۰/۰۵ با درجات آزادی ۱۵۸ بیشتر است. بنابراین تفاوت معناداری بین میانگین محاسبه شده و میانگین فرضی وجود دارد. میانگین بدست آمده ۴/۲۲ است که

درجات آزادی ۱۵۸ بیشتر است. بنابراین بین میانگین بدست آمده با میانگین فرضی تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به اینکه میانگین ۴/۲۲ حد زیاد را نشان می‌دهد بنابراین سبک رهبری به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است که با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد.

فرضیه دوم: ساختار سازمانی به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است.

با توجه به داده‌های جدول (۱) مقدار t محاسبه شده یعنی ۲۴/۲۳ از مقدار t بحرانی یعنی ۱/۶۵ در سطح ۰/۰۵ با درجات آزادی ۱۵۸ بیشتر است. بنابراین تفاوت بین میانگین محاسبه شده با میانگین فرضی معنادار است. میانگین محاسبه شده برابر ۴/۰۶ می‌باشد که حد زیاد را نشان می‌دهد. از این رو فرض تحقیق با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد.

فرضیه سوم: نظام آموزش و پرورش به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است.

با توجه به داده‌های جدول (۱) مقدار t محاسبه شده یعنی ۲۱/۲۲ از مقدار t بحرانی یعنی ۱/۶۵ در سطح ۰/۰۵ با درجات آزادی ۱۵۸ بیشتر است. بنابراین تفاوت بین میانگین محاسبه شده با میانگین فرضی معنادار است. میانگین محاسبه شده برابر ۴/۰۶ می‌باشد که حد زیاد را نشان می‌دهد. از این رو با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت نظام آموزش و پرورش یکی از عوامل آمادگی در استقرار مدیریت مشارکتی است.

فرضیه چهارم: عوامل اقتصادی به عنوان یکی از عوامل آمادگی مدارس بر استقرار مدیریت مشارکتی مطرح است.

با توجه به داده‌های جدول (۱) مقدار t محاسبه شده یعنی ۲۰/۴۷ از مقدار t بحرانی یعنی ۱/۶۵ در سطح ۰/۰۵ با درجات آزادی ۱۵۸ بیشتر است. بنابراین تفاوت بین میانگین محاسبه شده با میانگین فرضی

عوامل اقتصادی بر استقرار مدیریت مشارکتی میانگین ۴/۲۵ بدست آمده است که حد زیاد را نشان می‌دهد. بنابراین عوامل اقتصادی نقش موثری بر استقرار مدیریت مشارکتی دارد. این نتیجه با نتایج تحقیق فرهادی (۱۳۸۵)، فتح‌اللهی (۱۳۸۲) همخوانی دارد. آموزش کارکنان در میزان استقرار اصول مدیریت مشارکتی در مدارس راهنمایی موثر است. در مورد تاثیر آموزش کارکنان بر استقرار مدیریت مشارکتی میانگین پاسخها برابر ۴/۱۳ است که حد زیاد را نشان می‌دهد. بنابراین آموزش کارکنان عامل موثری بر استقرار مدیریت مشارکتی است. این یافته با نتایج تحقیق ربانی و همکاران (۱۳۸۶) همخوانی دارد.

تاثیر عوامل فرهنگی بر استقرار مدیریت مشارکتی میانگین ۴/۲۲ بدست آمده است که حد زیاد را نشان می‌دهد. بنابراین عوامل فردی نقش موثری بر استقرار مدیریت مشارکتی دارد. این یافته با نتایج تحقیق افکاری (۱۳۸۴)، ربانی و همکاران (۱۳۸۶) و فرهادی (۱۳۸۵) همخوانی دارد.

پیشنهادها

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌گردد در دوره‌های ضمن خدمت آموزش و پرورش مدارس سبک‌های رابطه مدار مدیریت به مدیران آموزش داده شود تا در برخورد با دانش آموزان، والدین و هم‌مربیان از این سبک استفاده نمایند. یکی از ابعاد ساختار سازمانی در مدارس تمرکز است ساختار سازمانی به گونه ای تنظیم گردد تا بتوان عدم تمرکز در مدارس صورت گیرد تا مدیریت مشارکتی در مدارس مستقر گردد. در نظام آموزش و پرورش اصلاحات لازم جهت استقرار مدیریت مشارکتی ایجاد گردد. اعتبارات لازم در زمینه پژوهشی، علمی و... جهت فراهم سازی زمینه استقرار مدیریت مشارکتی تامین و تخصیص یابد. معلمان در زمینه روش‌های مشارکت در مدیریت مشارکتی مورد آموزش قرار گیرند. زمینه‌های فرهنگی

حد زیاد را نشان می‌دهد و فرض تحقیق با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌گردد.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که سبک رهبری مدیران، ساختار سازمانی، نظام آموزش و پرورش، عوامل اقتصادی، آموزش کارکنان، عوامل فرهنگی و عوامل فردی بر میزان استقرار مدیریت مشارکتی تاثیر دارد.

سبک رهبری مدیران بر میزان استقرار مدیریت مشارکتی در مدارس راهنمایی موثر است. در مورد میزان تاثیر سبک مدیریت بر استقرار مدیریت میانگین ۴/۲۲ بدست آمد که حد زیاد را نشان می‌دهد. بنابراین سبک مدیریت عامل موثری بر استقرار یافتن اصول مدیریت مشارکتی است. این یافته با نتایج تحقیق حسین زاده و همکاران (۱۳۹۱) و یوماتا و هاچینا (۲۰۰۸) همخوانی دارد.

ساختار سازمانی بر میزان استقرار اصول مدیریت مشارکتی در مدارس راهنمایی موثر است. میانگین میزان تاثیر ساختار سازمانی بر استقرار مدیریت مشارکتی ۴/۰۶ است که حد زیاد را نشان می‌دهد. بنابراین ساختار سازمانی تاثیر زیادی بر استقرار مدیریت مشارکتی دارد. این یافته با نتایج تحقیق یوماتا و هاچینا (۲۰۰۸) همخوانی دارد.

نظام آموزش و پرورش بر میزان استقرار اصول مدیریت مشارکتی مدارس راهنمایی موثر است. میانگین میزان تاثیر نظام آموزش و پرورش بر استقرار مدیریت مشارکتی برابر ۴/۰۸ است که حد زیاد را نشان می‌دهد. بنابراین نظام آموزش و پرورش نقش موثری در استقرار مدیریت مشارکتی دارد. این یافته با نتایج تحقیق یوماتا و هاچینا (۲۰۰۸) و پاچکو^۷ و لانگ^۸ همخوانی دارد.

عوامل اقتصادی بر میزان استقرار اصول مدیریت مشارکتی مدارس راهنمایی موثر است. در مورد تاثیر

مشارکت دانش آموزان در فعالیتهای دبیرستانهای شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شیراز. زنده‌طلب، حمیدرضا، . (۱۳۸۴). بررسی تأثیر برنامه مشارکت والدین در میزان عزت نفس نوجوانان پسر دبیرستانهای شهر مشهد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس

شفیعی، شفیع (۱۳۸۵) «بررسی عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر اردبیل»، مجله ی اینترنتی فصل نوسال دوم، ش ۵۰ طوسی، محمدعلی، . (۱۳۸۶). مشارکت و مدیریت مشارکت جو، تهران: چاپ هفتم، سازمان مدیریت صنعتی.

عظیمی، حسین، (۱۳۷۸) ایران امروز در آئینه مباحث توسعه. تهران، دفتر نشر و فرهنگ اسلامی فرهادی، محمد علی (۱۳۸۵) در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه تهران)»، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران مطوف، شریف (۱۳۷۸). نقش مشارکت مردم در برنامه ریزی توسعه کشور، فصلنامه پژوهش، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، 16-10، 3 (1)

میرسپاسی، ناصر، . (۱۳۸۶). نظام شورائی یا مدیریت بر مبنای مشارکت، تهران: انتشارات دانشگاه. جلد اول.

David Driskell and Kudva Neema (2009): Creating Space for Participation: The Role of Organizational Practice in Structuring Youth Participation. In: Community Development, Vol. 40.

International Association for Public Participation IAP2.2007. Spectrum of public participation Ramella, M. and Rose, B.L. (2000), "Taking part in Adolescent sexual health promotion in Peru: Community participation from a social psychological perspective". Journal of Community and Applied Social Psychology. Vol. 10, No. 4: 271-284.

Rahman, M.A. (1993), People's Self-Development. London: Zed Books.

Pacheco.G & Lange T (2010) " participation and life satisfaction: a cross-European analysis",

از جمله کارگاه‌های تخصصی، بروشور و... برای استقرار مدیریت مشارکتی فراهم گردد. در انتخاب مدیران، مدیرانی انتخاب گردند که نگرش مثبتی نسبت به مدیریت مشارکتی داشته باشند.

منابع و مأخذ

اسلامی، علیرضا، (۱۳۸۴) *فرازی از استقرار نظام پیشنهادها*، چهارمین کنفرانس ملی نظام پیشنهادها پاترشیا، مک لگان (۱۳۸۸). عصر مشارکت، ترجمه مصطفی اسلامی، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی. پشوتن، منصور، (۱۳۸۶). *بررسی جایگاه مدیریت مشارکتی در بانک ملی ایران و ارائه یک الگوی مناسب*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

حسین زاده، علی حسین، ایدر، نبی الهو عباسی، الهام (۱۳۹۱). *بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی در بین شهروندان شهر خرم آباد*. فصلنامه مطالعات شهری، سال دوم، شماره دوم، بهار

خانزهی، سراج الدین (۱۳۸۳). *مدیریت مشارکتی در سازمانها*. برگرفته از ایگاه مقالات مدیریت www.SYSTEM.parsiblog.com

ربانی، رسول، دارما آرانچولام، دارما، عباس زاده، محمد و قاسمی (۱۳۸۶) «*بررسی تاثیر رفاه اقتصادی و اجتماعی بر میزان مشارکت شهروندان در امور شهری (مورد مطالعه شهر اصفهان)*»، مجله علوم اجتماعی دانشگاه ادبیات فردوسی - سال چهارم - ص ۷۳-۹۹

رضا دوست، کریم، حسین زاده، علی حسین؛ عابدزاده حمید. (۱۳۸۸). *بررسی عوامل مؤثر در مشارکت اجتماعی شهروندان، جامعه ی شهری شهر ایلام*. مجله جامعه شناسی کاربردی، دانشگاه اصفهان، جلد ۲۰، شماره ۳

رحیمی، عزیزالله، . (۱۳۸۴). *بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی و عوامل آموزشی بر میزان*

International Journal of Social Economics, Vol.
37 Iss: 9, pp.686 - 702
Pedro Prieto Martín.2010. E-Participation at the
local level: the path to collaborative democracy.

یادداشت‌ها

---

¹ *Ramella and Rose*

² *Rahman*

³ *International Association for Public Participation*

⁴ *David Driskell and Kudva Neema*

⁵ *Pacheco*

⁶ *Lange*

⁷ *Pacheco*

⁸ *Lange*

